MALATYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

MALATYA KENT KONSEYİ

İNSAN MEKAN *medeniyet*

MALATYA

Editörler

Doç. Dr. Murat **Zengin**

Prof. Dr. Mehmet **Karagöz**

Uzman Hasan **Batar**

sonçağ akademi

2022

Kitabın Adı : İnsan Mekan Medeniyet MALATYA
Editörler : Doç.Dr.Murat Zengin, Prof.Dr.Mehmet Karagöz, Uzman Hasan Batar
Yazarlar : Prof. Dr. Ramazan SEVER, Prof. Dr. Adem APAK, Dr. Öğr. Üyesi Songül DUMLUPINAR ALİCAN, Prof. Dr. Tülay METİN, Ayşe Gülan ÇELEBİ, Doç. Dr. Aysun TUNA, Doç. Dr. Murat ZENGİN, Prof. Dr. İlhan ERDEM, Prof. Dr. Faruk SÖYLEMEZ, Doç. Dr. Bekir GÖKPINAR, Dr. Hakan ASAN, Prof. Dr. Mehmet KARAGÖZ, Doç. Dr. Danyal TEKDAL, Doç. Dr. Selahattin SATILMIŞ
Kapak : Lütfü BOZKURTALP
Mizanpaj : Yağmur ARDUÇ

1. Baskı : Ekim 2023 ANKARA

Yayın Koordinatörü : Ceyda ŞEREFLİOĞLU
Yayın Yönetmeni : Selva ALİM
ISBN : 978-625-6569-56-0
Yayın No. : 2267

Tüm hakları yazarına aittir. Yazarın izni alınmadan kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, çoğaltılması yapılamaz. Yalnızca kaynak gösterilerek kullanılabilir.

SONÇAĞ AKADEMİ
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No.: 48/49 İskitler 06070 ANKARA
T / (312) 341 36 67 - GSM / (533) 093 78 64
www.soncagyayincilik.com.tr
soncagyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika Numarası: 47865

BASKI VE CİLT MERKEZİ

UZUN DİJİTAL MATBAA, SONÇAĞ YAYINCILIK MATBAACILIK TESCİLLİ MARKASIDIR.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No.: 48/48 İskitler 06070 ANKARA
T / (312) 341 36 67
www.uzundijital.com
uzun@uzundijital.com

ONUR KURULU

Hulusi **ŞAHİN** / Malatya Eski Valisi
Selahattin **GÜRKAN** / Malatya Büyükşehir Belediye Başkanı
Prof. Dr. Ahmet **KIZILAY** / İnönü Üniversitesi Rektörü

BİLİM VE HAKEM KURULU

Prof. Dr. Abdullah **KORKMAZ** (İnönü Üniversitesi)
Prof. Dr. Mesut **ELİBÜYÜK** (Emekli Eğitim Üyesi)
Prof. Dr. Birsel **KÜÇÜKSİPAHİOĞLU** (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. İlhan **ERDEM** (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet **KARAGÖZ** (İnönü Üniversitesi)
Prof. Dr. Orhan **YAZICI** (İnönü Üniversitesi)
Prof. Dr. İsmail **AYTAÇ** (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Adem **APAK** (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Veli **ÜNSAL** (Ahi Evran Üniversitesi)
Prof. Dr. Faruk **SÖYLEMEZ** (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi)
Prof. Dr. Umut **KARABULUT** (Pamukkale Üniversitesi)
Prof. Dr. Tülay **METİN** (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
Prof. Dr. Yüksel **ASLANTAŞ** (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Abdulkadir **GÜL** (Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi)
Prof. Dr. Ersin **GÜLSOY** (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Ramazan **SEVER** (İnönü Üniversitesi)
Prof. Dr. Zeki **BOYRAZ** (İnönü Üniversitesi)
Prof. Dr. Yusuf Cahit **ÇUKACI**
Doç. Dr. Murat **ZENGİN**
Doç. Dr. Yahya **BAŞKAN**
Av./ Uzm. Tarih Öğr. Abdulkadir **ARTAN**
Uzman Hasan **BATAR**
Öğr.Gör. Cumali **AYDOĞAN**
Dr. Murat **KILIÇ**
Mehmet **KARABAY**
Hatice **ALBAYRAK**

TAKRİZ

Kadimliğini yeryüzü sahnesinde var olduğu günden bugüne, farklı toplum kesimlerini bir arada tutmasından alan; insanlık medeniyetinin başladığı Anadolu'yu anayurt yapan destan şehri Malatya'yı geçmişinden ilham alarak geleceğe hazırlıyoruz.

Bu coğrafyayı ve insanımızı seçkin kılan şey, bir arada yaşama kültürünü binlerce yıldır başarmış olmasıdır. Yolu buradan geçen her kesim; dinleri, dilleri, mezhepleri farklı olsa da Malatya ortak paydasında bir araya gelmişlerdir. 21. Yüzyılda insanlığın en çok ihtiyaç duyduğu bu birlikteliği insan, mekân ve medeniyeti, tarih bağlamında bilimsel bir perspektiften ele alarak, geleceğe aktarma sorumluluğumuzu yerine getiriyoruz.

Tarihsel bilinci aşılama, kültürel mirası koruma, kent belleği ve kent hafızası noktasında bir bilinç oluşturmanın önemini biliyoruz. Bu toprakların sadece bizim ömrümüz ile sınırlı olmadığını, geçmişten devraldığımız emanetleri gelecek kuşaklara daha güzel bir şekilde bırakma sorumluluğumuzun da farkındayız. Bu sebeple geçmişten günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Malatya'mızı hak ettiği yere taşıyarak ahde vefamızı göstermek için var gücümüzle çalışıyoruz.

Malatya Kent Konseyi'nin organizasyonunda düzenlenen ve geleceğin Malatya'sına ışık tutmasında bizlere referans olacak değerli bilgi ve birikimlerin açığa çıktığı "İnsan, Mekân, Medeniyet" kitabının hayırlı olmasını temenni ediyorum.

Malatya'mızın kültürünü, tarihini, coğrafyasını merkeze koyarak ele alan bütün akademisyenlerimize teşekkür ediyorum.

Selahattin GÜRKAN
Malatya Büyükşehir Belediye Başkanı

TAKRİZ

Bir şehri daha yakından tanımak, o şehrin geçmişi ve geleceğini iyi okuyup, sağlam bir bağ oluşturmaktan geçer. Yaşadığımız bu kadim topraklarda gördüğümüz şu ki, Malatya'mız bulunduğu konum itibari ile tarihi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatın diri tutulduğu bir geçiş güzergâhı konumunda. Malatya'mız birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı için zengin bir tarihi ve kültürel birikime sahip olmasından dolayı kentimizin geleceğine yön verirken geçmişin bu değerlerini iyi okuyup anlamamız gerektiğinin bilincinde olmalıyız.

Malatya Kent Konseyi Genel Sekreterliği olarak bizler bu bilinç ile hareket etmenin sorumluluğunu taşıdığımız için, kadim şehrimizin yeryüzündeki serüvenini konu alan "İnsan, Mekân ve Medeniyet Malatya" Sempozyumu programını düzenledik.

Sempozyum neticesinde basılan bu kitap, Malatya'mız için önemli bir değer niteliğindedir. Bu çalışmada emeği geçen bütün akademisyenlerimize teşekkür ediyorum.

Av. Abdulkadir ARTAN
Malatya Kent Konseyi Genel Sekreteri

TAKDİM

Anadolu Yarımadasının mühim kentlerinden biri olan Malatya, Fırat Nehri'nin hemen batı kolunda yer almasından dolayı hidro-politik, güneyindeki anti-toroslar dağ uzantısı ve kuzeyi boyunca uzanan geniş Malatya Ovası nedeniyle jeo-politik, Suriye-Irak-İran-Kafkasya ve Akdeniz hinterlantının Anadolu'daki kavşak noktalarından birinde yer alması nedeniyle de jeo-stratejik öneme sahiptir. Bu özellikleri nedeniyle tarih boyunca birçok uygarlığın ve devletin hâkimiyet mücadelesine sahne olmuştur. Sırasıyla Cafer Höyük, Arslantepe, Eski Malatya/Aşağı Şehir ve Aspuzu/Modern Malatya olmak üzere farklı alanlarda yerleşim görülmüştür. 6 Şubat 2023'te meydana gelen depremler nedeniyle ciddi şekilde hasar alan Aspuzu/Modern Malatya'nın yeni bir alanda yeniden kurulması gündeme gelse de bu düşünceden vazgeçilerek yerinde dönüşüm kararıyla şehrin tarihi bakımından beşinci bir alana taşınması zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır.

Malatya şehrinin coğrafi, iktisadi ve tarihi önemini ele alan bu eser, Haziran 2022'de Malatya Büyükşehir Belediyesi ve Malatya Kent Konseyi himâyelerinde gerçekleşen "Malatya Tarihi İnsan-Mekân-Medeniyet" başlıklı sempozyumda sunulan çok sayıdaki bildiri arasında seçilen on üç bilimsel makaleden oluşmaktadır. Eser, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin 100. Kuruluş Yıldönümüne atfedilmiştir. Bu münasebetle Gazi Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere bu aziz devletin kuruluşunda emeği geçen bütün şehitlerimizi minnet ve şükran ile yad ediyoruz. Ayrıca, Malatya Büyükşehir Belediyesi ve Malatya Kent Konseyi Sekreterliği ile eseri yayınlayan Sonçağ Akademi çalışanlarına teşekkür ediyoruz.

Editörler Kurulu

Ekim 2023

İÇİNDEKİLER

TAKDİM iii

MALATYA'NIN DEPREM RİSKİ VE AFET YÖNETİMİ
Prof. Dr. Ramazan SEVER *1*

FETHİNDEN ÖNCE MALATYA ÜZERİNE MÜSLÜMAN SEFERLERİ: EMEVÎLER VE ABBÂSÎLER DÖNEMİ
Prof. Dr. Adem APAK *37*

MALATYA'NIN DÂRÜ'L-İSLÂM OLMA SÜRECİNDE DÂNİŞMENDLİLERİN ROLÜ
Dr. Öğr. Üyesi Songül DUMLUPINAR ALİCAN *49*

BİR SELÇUKLU MELİKLİK MERKEZİ OLARAK MALATYA
Prof. Dr. Tülay METİN *63*

SELÇUKLU DÖNEMİ MALATYA KENT YERLEŞİMİNİ BİÇİMLENDİREN KENTSEL BİLEŞENLER
Ayşe Gülan ÇELEBİ / Doç. Dr. Aysun TUNA *73*

MEMLÛKLÜ KAYNAKLARI IŞIĞINDA KAYSÂRİYYE-İ MALATYA/MALATYA BEDESTENİ
Doç. Dr. Murat ZENGİN *87*

XV. YÜZYILDA AK-KOYUNLU-OSMANLI REKABETİNDE MALATYA
Prof. Dr. İlhan ERDEM *103*

MALATYA'DA AŞİRETLER, OYMAKLAR
Prof. Dr. Faruk SÖYLEMEZ *109*

KUTSAL İTTİFAK SAVAŞLARI SIRASINDA MALATYA'DAN YAPILAN ASKERİ YARDIMLAR(1683-1699)
Doç. Dr. Bekir GÖKPINAR *131*

KIRIM-KAFKASYA'DAN MALATYA SANCAĞINA YAPILAN GÖÇ HAREKETLERİ VE MUHACİRLERİN İSKÂNI (1876-1914)
Dr. Hakan ASAN.....151

OSMANLI TAŞRA İDARESİNDE MALATYA: MÜLKÎ İDARÎ VE MAHALLÎ TEŞKİLATI "TANZİMAT'TAN CUMHURİYET'E" (1839-1923)
Prof. Dr. Mehmet KARAGÖZ.....173

TANZİMAT DÖNEMİ ISLAHAT LÂYİHASININ MALATYA SANCAĞINDAKİ YANSIMALARI VE NAHİYELERİN YENİDEN TEŞEKKÜLÜ (1871-1920)
Doç. Dr. Danyal TEKDAL..... 249

MALATYA TARİHİNDE DEPREMLER (1890-1910)
Doç. Dr. Selahattin SATILMIŞ.....297

MEMLÛKLÜ KAYNAKLARI IŞIĞINDA KAYSÂRİYYE-İ MALATYA/MALATYA BEDESTENİ

Doç. Dr. Murat ZENGİN
İnönü Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı, ORCID Numarası: 0000-0001-9977-6930, murat. zengin@inonu. edu. tr, Malatya

GİRİŞ

Ortaçağ Türk-İslâm şehirlerinde ticaret merkezi olarak işlev gören yapılar, kaysâriyye ve bedesten olarak adlandırılmıştır. [1] Kaysâriyye, Klasik Yunaca'da *kralın pazarı* anlamına gelip Roma döneminde ticaret merkezi de dâhil birçok kamusal alanı ifade eden bir tabir olarak kullanılmıştır. [2] Bedesten, bezzâzistan kelimesinden türemiş olup *bez satılan çarşı* anlamına gelmektedir. [3] Estetik yönden birbirinden bazı farklar taşısa da işlevsel olarak aynı göreve sahip oldukları için kaysâriyye ve bedesten, çoğu kez birbirinin yerine kullanılmıştır. Anadolu'da çoğunlukla bedesten; Suriye ve Mısır'da ise kaysâriyye tabiri kullanılmıştır. [4]

Kâysâriyye veya bedesten; işlevi, mimarisi ve kuruluş şekli yönünden han, arasta ve pazarlardan ayrılmaktadır. İşlevsel olarak kaysâriyye veya bedesten, tüccârların, sanat ve zanaât erbabının ürettikleri ürünleri toptan olarak sattıkları, bu ürünleri depoladıkları ve gerektiğinde evrak ve mücevher gibi kıymetli

---

1 Semavi Eyice, "Bedesten", *DİA*, C. V, İstanbul 1992, 302-311.

2 M. Streck, "Kaysâriyye", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, C. VI, İstanbul 1977, 482-483.

3 Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. 1, İstanbul 1993, s. 187; Mustafa Cezar, *Tipik Yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar Sistemi*, İstanbul 1985, s. 13; Semavi Eyice, "Bedesten", *DİA*, C. V, İstanbul 1992, 302-311.

4 Mustafa Cezar, *Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı*, s. 101, 212; Semavi Eyice, "Bedesten", *DİA*, C. V, İstanbul 1992, 302-311.

emtiayı sakladıkları bir nevi banka görevi de gören yapılardı. Han ve pazarlar, bu işleve sahip değillerdi. Kaysâriyye ve bedesten, ortasında üstü açık bir avlu, etrafında üstü kapalı, kemerli ve kubbeli bir dizi dükkân ve deponun bulunduğu dikdörtgen şeklindeki yapılardı. Gerektiğinde kıymetli evrak ve mücevherlerin saklandığı mekânlar olduğu için yangına karşı bir tedbir olarak taş ve tuğla malzemeden (kâgir) inşa edilirler ve yine güvenlik amacıyla genellikle şehirlerin iç kalesinde yer alırlardı. Bu yönüyle de bir şehirde tek bir kaysâriyye veya bedesten bulunurdu. Han ve çarşılar ise karşılıklı dükkanların bir sokak veya mahallede uzun bir koridor üzerinde sıralanmasıyla oluşurdu. Çarşıları oluşturan dükkanlar çoğunlukla ahşap yapılardı. Ayrıca bir şehirde birden fazla han ve çarşı bulunabilirdi. Kaysâriyye ve bedesten kamusal alan kabul edildikleri için çoğunlukla sultan veya o şehrin en üst düzey yöneticisi tarafından kamu kaynakları kullanılarak ve Ulucami'ye gelir sağlamak gayesiyle inşa ve tamir edilirken han, çarşı, pazar ve arastalar genellikle sivil müteşebbisler tarafından kurulurdu. [5]

Memlûklü Hâkimiyetine Girişine Kadar Malatya Bedesteni/ Kaysâriyyesi

Malatya, 18 Eylül 1102'de Dânişmendli Gümüştegin Ahmed Gâzî tarafından fethedilerek Türk hâkimiyetine katılmıştır. [6] Fethedildiği bu tarihten Türkiye Selçukluları hâkimiyetine nihaî olarak girdiği 1178'e kadar Dânişmendlilerle-Selçuklular arasında el değiştiren şehir, bu dönemde uzun süre Dânişmendliler hâkimiyetinde kalmıştır. [7] Türk-İslâm şehirleri, ulucami merkezli ilmî, ticârî ve sosyal yapıların bir arada inşa edildiği bir plana sahiptir. Bu yapıların bir araya gelmesiyle oluşan yapı bütünlüğü, klasik Türk-İslâm şehir formunu oluşturmaktadır. Malatya şehrini Türk hâkimiyetine katan ve fasılalarla yaklaşık seksen yıl yöneten Dânişmendliler döneminden günümüze ulaşan ulucami, medrese, bedesten ve diğer sosyal yapılar bulunmasa da Anadolu'nun Türkleşmesine ve İslâmlaşmasına büyük katkı sunan bu Türk Devleti döneminde klasik Türk-İslâm şehir formuna uygun olarak Malatya'da da bu tür yapıların inşa edildiğini kabul etmek gerekir. Aksi takdirde şehrin Türk-İslâm döneminin bu uzun tarihî izah edilemez.

---

5 Semavi Eyice, "Bedesten", *DİA*, C. V, İstanbul 1992, 302-311.

6 Murat Zengin, *İlhanlılar-Eratnalılar-Memlûklar Dönemi Malatya (1295-1401)*, Malatya Kitaplığı, İstanbul 2017, s. 25.

7 Bu dönem hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Murat Zengin, *Malatya (1295-1401)*, s. 25.

Malatya şehrinin ulucami, medrese, bedesten, hamam ve diğer yapılarıyla Türk-İslâm şehir formuna göre kurulduğunu gösteren ilk kayıtlar şehrin Türkiye Selçukluları hâkimiyetine girdiği 1178'den sonrasına aittir. Türkiye Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykâvus döneminde yapıldığı kabul edilen Malatya Ulucamii, günümüzde ayakta olup ibadete açıktır. Ulucami'nin kıble/güney tarafında 13. yüzyılın başlarında yapıldığını tahmin ettiğimiz, bugün harap durumda bulunan ve kazı-tespit çalışmaları yeni tamamlanmış olan Şâhâbiyye-i Kübrâ Medresesi yer almaktaydı. [8] Bu medresenin yanında, Ulucami'nin doğusunda ve günümüze sadece birkaç kalıntısı ulaşan bir hamam bulunmaktaydı.

Malatya kenti Ortaçağlar boyunca dokuma sektöründe temayüz etmiş merkezlerinden biriydi. Malatya sof kumaşı yani pamuklu dokumaları, Suriye ve Mısır pazarlarında alıcı buluyordu. Memlûklüler 1315'te Malatya'yı üç gün boyunca yağmaladıktan sonra on dokuz bin civarında dokuma tezgâhını Halep'e götürmüşlerdi. [9] Bu sayı, şehrin dokuma endüstrisindeki potansiyelini göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca kent, Anadolu-Suriye-Mısır-İran-Irak ticaret yollarının kavşağında yer almaktaydı. Sahip olduğu potansiyel ile bir dokuma merkezi ve ticaret şehri hüviyetinde olan kentte, bir bedestenin bulunması kadar doğal bir şey yoktur. Günümüze herhangi bir kalıntısı ve kitâbesi ulaşmayan; fakat dönemin kaynaklarındaki sınırlı bilgilere rağmen varlığından haberdâr olduğumuz Türkiye Selçukluları dönemi Malatya Bedesteni'nin nerede olduğuna dair herhangi bir fikrimiz yoktur. [10] Fakat, bu ticaret merkezinin Ulucami'nin kuzeyinde olabileceğini bir ihtimalle kabul edebiliriz.

Memlûklüler Dönemi Malatya Kaysâriyyesi/Bedesteni

Türkiye Selçuklu Devleti'nin tarih sahnesinden çekilmesinin ardından İlhanlılar hâkimiyetine giren Malatya, İlhanlı-Memlûklü hâkimiyet çatışmalarının yaşandığı kentlerden biriydi. Memlûklü Sultanı Melikü'n-nâsır

---

8 Şahâbiyye-i Kübrâ Medresesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Murat Zengin, "Bir Orta Çağ Felsefe Okulu:Şâhabiyye-i Kübrâ Medresesi ve Kalıntıları", *Aktüel Arkeoloji*, Ocak-Şubat 2022, S. 84, s. 62-69.

9 Murat Zengin, "Memlük Türk Sultanlığı'nın Anadolu Hâkimiyet Mücadelesi: Malatya'nın Zaptı (28 Nisan 1315)", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, XXXIII/55, Ankara 2014, s. 114.

10 Tülay Metin, *Selçuklular Döneminde Malatya*, İstanbul 2013, s. 156.

Muhammed'in üçüncü saltanatı döneminde, Dımaşk nâibi Seyfeddin Tengiz önderliğindeki Memlûklü ordusu tarafından 28 Nisan 1315'te kuşatılan şehir, üç gün boyunca yağmalanıp yakıldı. [11] İlhanlıların Noyan-ı Azîm'i olup Malatya şehrinin gelirlerini kontrol eden Emir Çoban, Memlûklü tahribatından sonra şehri imâr ettiyse de Malatya şehri yaklaşık yarım asır eski ihtişamlı günlerine dönemedi. Dönemin kaynaklarının 14. Yüzyılın ikinci yarısına kadar Malatya şehri hakkında sükût etmesi, bu tahribâtın etkilerinin uzun süre devam ettiğini göstermektedir.

İlhanlıların Anadolu Umûmî Valisi Timurtaş'ın Kahire'ye ilticasının ardından Anadolu Umûmî Valiliği makamına vekâlet eden Emir Eretna, pekçok Anadolu şehrinde olduğu gibi Malatya'yı da yerel yöneticiler aracılığıyla yönetmiştir. İlhanlı Devleti'nin yıkılmasından sonra Emir Eretna, istiklâlini ilân ile kendi adıyla anılacak beyliğini kurdu. Malatya şehri, bu şekilde Eretnalılara bağlandı. Eretnalılar döneminde Malatya hâkimi olarak görev yapan Ömer Bey et-Türkmânî'nin 1359 veya 1360 yılındaki vefatının ardından şehirde bir yönetim boşluğu ortaya çıkmış ve bundan istifade etmek isteyen Dulkadirli Halil Bey, şehri muhasara etmişti. Malatya halkı, şehri Dulkadirlilere teslim etmeme ve o döneme kadar bağlı kaldıkları Eretnalılar hâkimiyetinden de çıkma adına ortak bir karar alarak Memlûklüleri şehre davet ettiler. [12] Dönemin Memlûklü sultanı Melikü'l-mansûr Selâhaddin Muhammed, kuvvetlerini Ekim 1361'de şehre yollayarak Malatya'yı Memlûklü hâkimiyetine kattı. [13] Malatya şehri, Osmanlıların bir, Timurluların bir, Köpekoğullarının iki olmak üzere toplam dört yıl yönetimi hariç, 1516'da Yavuz Selim Han tarafından Osmanlı hâkimiyetine katıldığı yaklaşık bir buçuk asır boyunca Memlûklüler hâkimiyetinde kaldı. Memlûklüler, bu uzun yönetimleri döneminde Malatya'yı siyasî, idarî, ilmî, ticarî ve kültürel yönden geliştirdiler. Türk-İslâm Devletlerinin karakteristik özelliklerinden biri de mevcudu koruma ve ihtiyaca göre yeni eserler inşâ etme alışkanlığıdır. Memlûklüler de bu anlayışa uygun olarak hâkim oldukları şehirlerde var olanı geliştirmiş; kendi estetik anlayışlarına uygun olarak yeni tesisler inşâ etmişlerdir. Malatya Ulucamii başta olmak üzere Şahâbiyye-i

---

11 Murat Zengin, "Malatya'nın Zaptı (28 Nisan 1315)", s. 110 vd.

12 Murat Zengin, *Malatya (1295-1401)*, s. 95.

13 Murat Zengin, "Memlûklü Sultanı Melikü'l-Mansûr Selâhaddin Muhammed ve Saltanatı", *Sabit Duman Armağanı*, Ankara 2020, s. 259 vd.

Kübra Medresesi ve Musalla (Namazgâh), Memlûklü hâkimiyetinin çeşitli dönemlerinde tamir edilmiş, bazı yeni eserler de vücuda getirilmiştir. Malatya Kaysâriyyesi/Bedesteni de bu yeni eserlerden biridir.

İnşâ Tarihi ve Bânisi

Memlûklüler döneminde Malatya'da inşâ edilen ve dönemin kaynaklarında ittifak ile kaysâriyye olarak geçen ticaret merkezine dair, Memlûklü dönemi müelliflerinin eserlerinde kayıtlar bulunmakla birlikte eserin kitâbesi de günümüze ulaşmıştır. Kaysâriyye kitâbesi, Malatya Ulucamii'nin avlu kısmının kuzey duvarında yer almaktadır. Arapça ve kırık nesih yazı tarzında üç satır olarak kaleme alınan kitâbede tarih kaydı bulunmamaktadır.

Kitâbe:

1. Satır: Bismillahirrahmanirrahîm enşâe hâzihi'l-kaysâriyyetü'l-
2. Satır: mübâreke el-Makarü'ş-şerifü's-seyfî Köşlü el-Kalemtâvî
3. Satır: ez-Zâhirî Nâibü's-saltanatü'ş-şerifetu bi-Malatıyyetü'l-mahrûse eâzallah

(bkz. Resim 1)

Tercümesi

Rahman ve rahîm olan Allah'ın adıyla. Bu mübarek kaysâriyye, korunmuş (şehir) Malatya nâib-i saltanatü'ş-şerifi seyfiye (asker) sınıfından olup şerif makamında yer alan Köşlü el-Kalemtâvî tarafından yaptırıldı.

Kaysâriyenin inşâ tarihini ve bânisini kesin bir şekilde tespit etmek amacıyla kitâbede geçen isim, lakab ve makam unvanını ayrıntılı bir analizle tâbi tutacağız. Kitâbede geçen el-makarü'ş-şerifü's-seyfi Köşlü el-Kalemtâvi ez-Zâhirî ibaresindeki *el-makarü'ş-şerifü's-seyfi*, Köşlü el-Kalemtâvî'nin makam unvanıdır. Memlûklü idari sistemi, merkez ve taşra teşkilâtı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Merkez teşkilâtı başkent Kahire de dâhil Mısır'daki niyâbetlerden (eyâlet) oluşmaktadır. Taşra teşkilâtı, hiyerarşik olarak Dımaşk, Halep, Hama, Trablus, Humus ve Kerek niyâbetlerinden müteşekkildi. Bu niyâbetlere bağlı olup hiyerarşik bakımdan daha altta yer alan birçok niyâbet daha bulunmaktaydı. Malatya niyâbeti, Halep niyabetine

bağlı yirmi bir niyâbetten biriydi. [14] Memlûklü Devleti, askerî monarşik bir yapıya sahip olduğundan doğal olarak niyâbetlerin başındaki nâipler (valiler), belli bir rütbe hiyerarşisine bağlı olarak idari görevlere atanıyorlardı. Taşra teşkilâtını oluşturan altı büyük niyâbetin nâipleri ile içerisinde Malatya'nın da bulunduğu bazı stratejik niyâbetlerin nâipleri, takdimetü'l-elf denilen binbaşı rütbesinde idiler. [15] Bu nâiplerin atama kararnâmeleri taklid-i şerif ve mersûm-ı şerif olmak üzere ikiye ayrılmaktaydı. Altı büyük taşra nâibi, taklid-i şerif ile atanırken Malatya'nın da dâhil olduğu diğer bazı ikinci dereceden nâipler, mersûm-ı şerif ile atanırlardı. [16] Atama kararnâmeleri teknik olarak birbirlerinden farklıydı. Örneğin altı büyük niyâbete yapılan atama resmi yazısı "el-Makarü'ş-şerif…. " ibaresi ile başlarken bu niyâbetlere bağlı alt sırada bulunanlara yapılan atama resmi yazıları "el-Makarü'l-kerim…" ibaresi ile başlardı. [17] Memlûklü idare sisteminde hiyerarşik olarak üstte yer alan bir niyâbetten alttaki bir niyâbete atama yapılmazdı. Fakat bu teamül, ilgili nâibin bariz bir kusuru karşısında o nâibi tenzil-i makam etmek veya devlet güvenliğini tehdit eden bir durum ortaya çıktığında uygulanmayabiliyordu. Kitâbede adı geçen Köşlü el-Kalemtâvi, Hama nâibi iken 28 Ekim 1388'de Malatya'ya atanmıştır. Hama niyâbeti makamı hiyerarşik olarak Malatya niyâbeti makamından üstün olduğundan üst bir makamdan alt makama atamanın olması için Köşlü el-Kalemtâvî'nin ya bir kusurunun görülmesi ya da o dönemde olağanüstü şartların ortaya çıkması gerekir. Dönemin kaynaklarında Köşlü'nün kusuruna dair herhangi bir kayıt yoktur. Bu durumda onun Hama niyâbeti makamından Malatya niyâbeti makamına atanması için olağanüstü bir durumun ortaya çıkmış olmasını beklememiz gerekir ki bu olağanüstü durum, Köşlü'den önceki Malatya nâibi Emir Timurboğa el-Mintaş'ın isyan ederek Malatya şehrini Sivas hâkimi Kadı Burhaneddin Ahmed'e teslim etme çabalarıdır. [18] Malatya devadârının ve halkının direnişiyle Kadı Burhaneddin Ahmed'in işgaline uğramaktan kurtulan şehri, Mintaş ve müttefikine karşı korumak gayesiyle tecrübesine güvenilen Hama nâibi Köşlü'nün Malatya nâibi olarak atandığını söyleye-

14 Murat Zengin, *Malatya (1295-1401)*, s. 81 vd.
15 Murat Zengin, *Malatya (1295-1401)*, s. 85 vd.
16 Murat Zengin, *Malatya (1295-1401)*, s. 86
17 Murat Zengin, *Malatya (1295-1401)*, s. 88.
18 Murat Zengin, *Malatya (1295-1401)*, s. 105 vd.

biliriz. Kitâbede geçen ve Köşlü'nün makam unvanı olan el-Makarü'ş-şerif, onun taşra teşkilatını oluşturan büyük bir niyâbette görev yaptığını göstermektedir. Şayet Malatya'ya Hama'dan değil de merkez Kahire'den bir nâip atansaydı onun makam unvanı el-Makarü'l-kerim olacağından kitâbede bu unvan bulunacaktı.

Köşlü el-Kalemtâvî ez-Zâhirî ibaresindeki Köşlü, iyileştirici anlamına gelip[19] Malatya nâibinin adı, Kalemtâvî, nisbesi, ez-Zâhirî ise Memlûklü Sultanı Melikü'z-zahîr Berkûk'un memlûkü olduğunu gösteren lakabıdır.

Kitâbenin üzerinde herhangi bir tarih kaydı olmaması nedeniyle Malatya tarihi üzerine araştırmalar yapan kıymetli Celâl Yalvaç, kaysâriyyenin Memlûklülerin son dönemiyle tarihlenmesi gerektiği kanaatindedir. Malatya Ulucamii hakkında Türkiye'deki en kapsamlı ve bilimsel araştırmayı gerçekleştirmiş olan saygıdeğer Yıldız Keskin, Celal Yalvaç'ın bu kanaatine ihtiyatla yaklaşmakla birlikte aksi ispatlanana kadar eserin Celâl Yalvaç'ın iddia ettiği gibi Kansu Gavrî dönemiyle ilişkili olabileceğini kabul etmektedir. [20] Oysa Memlûklü kaynakları, kitâbede adı geçen Malatya nâibi Köşlü el-Kalemtâvî ez-Zâhirî'nin -yukarıda da ifade ettiğimiz gibi- Mintaş isyanı sonrasında Sultan Melikü'zahîr Berkûk tarafından 26 Şevvâl 790/28 Ekim 1388 tarihinde Malatya niyâbeti görevine atandığı hususunda ittifak etmektedir. [21] Köşlü el-Kalemtâvî, Berkûk tahttan indirilip yerine 6 Cemaziyelâhir 791/2 Haziran 1389'da Melikü's-sâlih Mansûr Haccî yeni sultan ilân edilince bu yeni sultanın iktidarının başlarında Malatya nâipliği görevinden alındı. [22] Yerine ise Emir Boğacık es-Sargıtmış yeni Malatya nâibi oldu. Memlûklülerin yaklaşık bir buçuk asır devam eden Malatya hâkimiyeti süresince şehirde Köşlü el-Kalemtâvî ez-Zâhirî adlı başka bir nâibin görev

---

19 İbn Tağrıberdi, *el-Menhelü's-Sâfî ve Müstevfî bâde'l-Vâfî*, Tahkik: Muhammed Muhammed Emin, C. 9, Kahire 2002, s. 139.

20 Yıldız Keskin, *Malatya Ulucamii'nin Asli Hali ve Türk Mimarisindeki Yeri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara 1992, s. 179, 203.

21 İbnü'-Furat, *Tarih-i İbnü'l-Furat*, Nşr: Konstantin Zureyk, C. 9/1, Beyrut 1936, s. 37; Makrizî, *es-Sülûk li-Mârifet-i Düvelü'l-Mülûk*, Tahkik: Muhammed Abdülkadir Âtâ, C. 5, Beyrut 1997, s. 212; Kadı Şuhbe, *Tarih-i İbn-i Kadı Şuhbe*, Tahkik: Adnan Derviş, C. 3, Dımaşk 1997, s. 246; İbn Tağrıberdi, *en-Nücûmu'z-Zâhire fî Mülûk-ı Mısr ve'l-Kahîre*, Tahkik: Muhammed Hüseyin Şemseddin, C. 11, Beyrut 1992, s. 210; Sayrafî, *Nüzhetü'n-Nüfûs ve'l-Abidan fî Tevârihü'z-Zâman*, Tahkik: Hasan Habeşî, C. 1, yy. , 1970, s. 177 .

22 Murat Zengin, *Malatya (1295-1401)*, s. 111.

yapmamasından hareketle Malatya Kaysâriyyesi'nin Köşlü'nün görev tarih aralığı olan 28 Ekim 1388-2 Haziran 1389 arasında inşâ edildiğini kesin olarak söyleyebiliriz. Köşlü'nün göreve başlar başlamaz eseri inşâ etmesi beklenmediğinden çok kuvvetli bir ihtimalle 1389 yılının ilk altı ayı içerisinde eseri tamamlamış olabileceğini düşünüyoruz.

Memlûklülerin Malatya Kaysâriyyesi'ni inşâ etmek için neden yaklaşık otuz yıl bekledikleri sorusu haklı olarak akla gelmektedir. Bu sorunun cevabının Kadı Burhaneddin Ahmed'in Malatya'yı ele geçirme politikası ile alakalı olabileceği kanaatindeyiz. Ortaçağlarda önemli bir ticaret merkezi olan Sivas'ı başkent olarak kullanan Kadı Burhaneddin Ahmed'in Mintaş isyanıyla elde ettiği bölgesel gücü kırmak amacıyla Memlûklülerin Malatya Kaysâriyyesini bu coğrafyada etkin bir ticaret merkezi haline getirme isteğiyle vücuda getirmiş olabileceği ihtimal dâhilindedir.

Yeri

Malatya Kaysâriyyesi'nden günümüze kitâbesi dışında herhangi bir şey ulaşmamıştır. Kaysâriyye'ye ait kitâbe, Ulucami avlusunun kuzey duvarında yer aldığından (bkz. Resim 2) kaysâriyyenin caminin kuzey kanadında bulunan ve bugün kışlık mekân olarak kullanılan alanda olduğu yanılgısına düşülmüştür. Malatya Ulucamii, doğu ve batı olmak üzere iki taç kapısı, mihrab önü tuğla kubbesi, eyvanı ve ortasındaki avlusu ile tipik bir Selçuklu eseridir. Depremler ve diğer doğal hadiseler nedeniyle tahribata uğradığından tarihin çeşitli dönemlerinde onarımlara tabi tutulmuştur. Bu onarımlar sonrasında ise asli formundan uzaklaşmıştır. Yıldız Keskin, Büyük Selçuklu mimâri geleneğiyle inşâ edilen bu tür camilerde mihrabın tam karşısına gelecek şekilde yani kuzey tarafında bir cümle kapısının olması gerektiğini; fakat günümüz Malatya Ulucamii'nde cümle kapısının bulunmadığını, orijinal planında yer alması gereken bu kapının, çok yüksek ihtimalle XVI. yüzyılda yıkıldıktan sonra bir duvar örülerek kapatıldığını, kapatılan bu kısım ile avlu arasında kışlık bir ibadet alanı elde etmek üzere avlunun kuzey tarafına da bir duvar eklendiğini, bu duvar üzerinde ve avlunun iç tarafına bakan kaysâriyye kitabesinin bu sırada başka bir yerden getirilerek şimdiki yerine yerleştirildiğini ifade etmektedir. [23] Türk-İslâm şehir geleneğinde

23 Yıldız Keskin, *Malatya Ulucamii*, s. 173 vd.

kaysâriyye ya da bedesten adı verilen ticaret merkezlerinin camilerin içerisinde değil; yakınlarında olacak şekilde inşâ edildiği gerçeğinden hareketle Malatya Ulucamii'nin kuzey kanadında kalan ve kışlık ibâdet yeri olarak camiye sonradan eklenen bu kısmın (bkz. Resim 3), bir kaysâriyye olamayacak kadar küçük olduğunu da vurgulamıştır. Ayrıca, Ulucami'nin kuzeyinde yapılan kazılarda zeminden yaklaşık 3-3,5 metre derinlikte ortaya çıkan çinî, lüle ve küp kalıntılarından hareketle bu kalıntıların bulunduğu kısmın kaysâriyyenin deposu veya mahzeni olduğunu ve yapının depo/mahzen katı artı bir kat olmak üzere iki katlı olarak caminin kuzeyinde camiye yakın bir mesafede (bkz. Resim 4) inşâ edildiğini kabul etmektedir. [24]

Memlûklü dönemi kaynaklarında aşağıda da ifade edeceğimiz gibi Malatya Kaysâriyyesi'nin kırk dükkândan oluştuğuna dair kesin kayıtlar bulunmaktadır. Ulucami'nin kışlık kısmının kırk dükkânı kaldırmayacak kadar küçük bir alan olduğu gerçeğinden hareketle yapının cami içerisinde olmadığını kesin bir şekilde anlıyoruz. Ticaret merkezi durumundaki kaysâriyyeler, değerli malların ve mücevherlerin de saklandığı kamusal mekânlar olduğundan klasik Türk-İslâm şehir formunun önemli ögelerinden olan içkale içerisinde yer alıyordu. Araştırmalar, Malatya İçkalesi'nin Ulucami ve etrafındaki yapıları içerisine alacak şekilde konumlandığını göstermektedir. [25] Gerek Memlûklü kaynaklarındaki kayıtlar gerekse Malatya içkalesinin konumu, Yıldız Keskin'in kaysâriyyenin yerine dair yaptığı tespitleri kuvvetlendirmektedir. Biz de Keskin'in tespitlerine tamamen katılarak yapının Ulucami'nin kuzey tarafında ve camiye yakın bir mesafede inşâ edildiğini kabul ediyoruz (bkz. Resim 5).

Ana Kaynaklara Göre Malatya Kaysâriyyesi

Memlûklü dönemi kaynaklarında Malatya Kaysâriyyesi'ne dâir mahdud; ama oldukça önemli bilgiler bulunmaktadır. Memlûklüler, Malatya'ya hâkim oldukları 1361 tarihinden Sultan Melikü'z-zahîr Berkûk'un vefat ettiği 1399 yılına kadar Mintaş isyanı ve Dulkadirlilerin şehri ele geçirmeye yönelik birkaç teşebbüsü dışında genel manada şehri kolaylıkla yönetmiş-

24 Yıldız Keskin, *Malatya Ulucamii*, s. 176 vd.

25 Ayşe Gülan Çelebi, *Selçuklu Kent Mirasının Tarihsel Süreç İçinde Oluşum ve Değişiminin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma: Battalgazi (Eski Malatya) Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Fen-Bilimleri Enstitüsü, Malatya 2021, s. 111.

lerdir. Berkûk'un ölümünden sonra yerine geçen oğlu Ferec döneminde Osmanlılar, Timurlular, Dulkadirliler ve Köpekoğulları saldırıları ile şehir, bir ara Memlûklü kontrolünden çıkmıştır. [26] Ferec'in öldürülmesi ve Sultan Halife Mustâin Billah'ın kısa süreli saltanatının ardından Melikü'l-müeyyed Şeyh Mahmûdî'nin tahta çıkmasıyla neticelenen siyasi karışıklıklar sırasında Dulkadirli Ali Bey ve Avşar Türkmenlerinden Köpekoğulları, Memlûklü Devleti'nin kuzey sınırlarındaki şehirlere saldırmışlardı. Köpekoğlu Sülü Bey, 1411'den beri Memlûklülere bağlı olarak faaliyetlerde bulunduğu Malatya'yı Ferec'in öldürülmesiyle başlayan karışıklıklardan istifade ile ele geçirmişti. [27] Memlûklü Devleti'nin yeni sultanı Melikü'l-müeyyed Şeyh Mahmûdî, ülkenin kuzeyinde yeniden devlet otoritesini sağlamak amacıyla Nisan 1414'te çıktığı kuzey seferi sırasında Elbistan ve Darende'de otoriteyi sağlayıp Ağustos'ta Malatya'ya yöneldi. Köpekoğlu Sülü Bey'in şehirden kaçması üzerine şehri yeniden Memlûklü hâkimiyetine katan sultan, Emir Güzel'i yeni Malatya nâibi atadıktan sonra bölgeden ayrıldı. [28]

Malatya nâibi Emir Güzel, Kasım 1415'te isyan etti. Sultan Melikü'l-müeyyed Şeyh Mahmûdî, Malatya nâibini tedip etmek üzere sefere çıkınca Emir Güzel, Türkmenlere sığınarak canını kurtardı. [29] Bu sırada Kahire'de ortaya çıkan büyük kıtlık nedeniyle merkeze dönmek zorunda kalan sultanın dönüşünden istifade eden Emir Güzel, görev bölgesi Malatya'ya dönerek isyan faaliyetlerini genişletti. Türkmenlerden aldığı destekle Şubat 1417'de Halep'i ele geçirmek üzere Malatya'dan ayrılınca şehri, Köpekoğullarından bu defa Hüseyin Bey işgal etti. [30] Emir Güzel'in öldürülmesinden sonra bir kez daha kuzey seferine çıkma kararı alan sultan, Avşar ve İnal Türkmenleri; Buscâvîye ve Âl-i Mûsa Araplarından müteşekkil beş yüz piyadeden oluşan akın birliğini Dımaşk nâibi Akbay el-Muhammedî ve Hama nâibi Cârkutlu komutasında Malatya'yı Köpekoğullarının işgalinden kurtarmak üzere Mayıs 1417'de bölgeye yolladı. [31] Ardından da kendisi

---

26 Şehrin bu döneminin siyasi tarihine dair bkz. Murat Zengin, "Memlûk Türk Devleti Döneminde Malatya Niyâbeti (1361-1516)", *Ortaçağ'da Malatya-Makaleler*, Malatya 2019, s. 248-254.

27 Murat Zengin, "Memlûk Türk Devleti Döneminde Malatya Niyâbeti (1361-1516)", s. 255.

28 Murat Zengin, "Memlûk Türk Devleti Döneminde Malatya Niyâbeti (1361-1516)", s. 255.

29 Murat Zengin, "Memlûk Türk Devleti Döneminde Malatya Niyâbeti (1361-1516)", s. 256.

30 Murat Zengin, "Memlûk Türk Devleti Döneminde Malatya Niyâbeti (1361-1516)", s. 256.

31 Murat Zengin, "Memlûk Türk Devleti Döneminde Malatya Niyâbeti (1361-1516)", s. 256 vd.

hareket etti. Köpekoğlu Hüseyin Bey, Memlûklü akın birliğinin hareketi üzerine şehir çarşılarını ve idare binası olan darüssaâdeyi ateşe verip çiftçi ve zanaatkârlardan oluşan bir grubu esir ederek Divriği'ye kaçtı. [32] Dımaşk nâibi Akbay, Malatya'ya girip şehirde asayişi sağladıktan sonra Köpekoğlu Hüseyin Bey'i yakalamak üzere Divriği'ye yöneldi. Köpekoğlu, Malatya'dan getirdiği esirleri burada bırakarak Kalaturrum'a kaçtı. Divriği'deki Malatyalı çiftçi ve zanaatkârlardan oluşan esirler yeniden Malatya'ya nakledildi. Malatya'da asayişin sağlanmasından sonra Emir Mengliboğa Argûn eş-Şâvî, yeni Malatya nâibi olarak atandı. [33] Köpekoğlu Hüseyin Bey, Şubat 1418'de Malatya'yı bir kez daha muhasara edince Malatya'nın yardımına yeniden bir akın birliği yollandı. Bu birliğin hareketi üzerine bu defa Erzincan'a kaçan Köpekoğlu, Malatya nâibinin gönderdiği Emir Tağrıberdi el-Çekemî tarafından bir suikastla ortadan kaldırıldı. [34]

Sultan Melikü'l-müeyyed Şeyh Mahmûdî, Köpekoğlu Hüseyin Bey'in 1417'deki işgali ve bir yıl sonraki kuşatmasıyla oldukça tahrip olan Malatya şehrini imâr etmek üzere kırk bin dinarlık bir bütçe hazırladı. Dönemin Trablus nâibi Barsbay el-Dokmakî nezâretinde Malatya nâibi Mengliboğa Argûn eş-Şâvî'ye yollanan bu bütçe ile kırk dükkândan oluşan Malatya Kaysâriyyesi, bir han, değirmenler ve zâviyeler onarıldı. [35] Şimdilik tespit edebildiğimiz kadarıyla Memlûklü dönemi müelliflerinden sadece Makrizî kaysâriyyenin kırk dükkândan oluştuğunu kaydetmektedir. İbn Hacer, kaysâriyyedeki dükkân sayısından bahsetmeden Makrizî'deki bu bilgiyi olduğu gibi kaydetmek suretiyle Makrizî'yi teyit etmektedir. Malatya Kaysâriyyesi'nden günümüze kitâbesi ve birkaç kalıntısından başka bir şey ulaşmadığından Makrizî'deki "kırk dükkân" kaydının oldukça mühim olduğunu düşünüyoruz. Malatya Ulucamii'nin kışlık alanı kırk dükkândan oluşan bir ticaret merkezini kaplamayacak kadar küçük olduğundan kaysâriyyenin burada olma ihtimali kesin olarak ortadan kalkmakta ve Yıldız Keskin'in tespit ettiği gibi bu genişlikteki bir yapının camiden bağımsız bir yerde yani camin kuzey tarafında inşâ edildiği fikri hemen hemen kesinleşmektedir. Kaysâriy-

---

32 Murat Zengin, "Memlûk Türk Devleti Döneminde Malatya Niyâbeti (1361-1516)", s. 257.

33 Murat Zengin, "Memlûk Türk Devleti Döneminde Malatya Niyâbeti (1361-1516)", s. 257

34 Murat Zengin, "Memlûk Türk Devleti Döneminde Malatya Niyâbeti (1361-1516)", s. 258.

35 Makrizî, *es-Sülûk li-Mârifet-i Düvelü'l-Mülûk*, C. 6, s. 487; İbn Hacer, *İnbâü'l-Ğumr bi-Ebnâi'l-Umr*, Tahkik: Hasan Habeşî, C. 3, Kahire 2011, s. 160.

ye'nin mimarî özellikleri hakkında herhangi bir bilgimiz olmamakla birlikte depo/mahzen katı artı bir kat şeklinde iki katlı, dikdörtgen bir planla ve kırk dükkândan oluşacak şekilde inşâ edildiğini söyleyebiliriz.

Memlûklü dönemi kaynaklarında Malatya Kaysâriyyesi'ne dair bu kayıtlar dışında herhangi bir bilgi yoktur. Kaynaklar, eserin hangi tarihe kadar ayakta kaldığı hususunda da sükût etmektedir. Ancak, yukarıda da değindiğimiz gibi yapı, XVI. yüzyılda meydana gelen bir deprem veya başka bir doğal afet nedeniyle yıkıldığı XVI. yüzyıla kadar ayakta kalmıştır. 1530 tarihli Osmanlı Tahriri'nden elde edilen bilgilere göre Malatya'da bir bedesten bulunmaktaydı. [36] Uzman Ayşe Gülan Çelebi'nin eserinde ifade ettiği Ulucamii'nin yaklaşık 100 metre güneydoğusunda bulunan ve bedestene ait olabileceği tahmin edilen kemer kalıntısının[37] 1530 tarihli Osmanlı Tahriri'nde adı geçen Malatya Bedesteni'ne ait ve Malatya Kaysâriyyesinin yıkılmasından sonra Ulucami'nin güneydoğusunda inşâ edilmiş olabileceği kanaatindeyiz (bkz. Resim 6).

36 Göknur Göğebakan, *XVI. Yüzyıl'da Malatya Kazası (1516-1560)*, Basılmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 1998, s. 107 vd.

37 Ayşe Gülan Çelebi, *Selçuklu Kent Mirasının Tarihsel Süreç İçinde Oluşum ve Değişiminin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma: Battalgazi (Eski Malatya) Örneği,* s. 117 vd.

KAYNAKÇA

Cezar, Mustafa, *Tipik Yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar Sistemi*, İstanbul 1985.

Çelebi, Ayşe Gülan, *Selçuklu Kent Mirasının Tarihsel Süreç İçinde Oluşum ve Değişiminin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma: Battalgazi (Eski Malatya) Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Fen-Bilimleri Enstitüsü, Malatya 2021.

Eyice, Semavi, "Bedesten", *DİA*, C. V, İstanbul 1992, 302-311.

Göğebakan, Göknur, *XVI. Yüzyıl'da Malatya Kazası (1516-1560)*, Basılmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 1998.

İbn Hacer, *İnbâü'l-Ğumr bi-Ebnâi'l-Umr*, Tahkik: Hasan Habeşî, C. 3, Kahire 2011.

İbn Tağrıberdi, *el-Menhelü's-Sâfi ve Müstevfî bâde'l-Vâfî*, Tahkik: Muhammed Muhammed Emin, C. 9, Kahire 2002.

İbn Tağrıberdi, *en-Nücûmu'z-Zâhire fî Mülûk-ı Mısr ve'l-Kahîre*, Tahkik: Muhammed Hüseyin Şemseddin, C. 11, Beyrut 1992.

İbnü'-Furat, *Tarih-i İbnü'l-Furat*, Nşr: Konstantin Zureyk, C. 9/1, Beyrut 1936.

Kadı Şuhbe, *Tarih-i İbn-i Kadı Şuhbe*, Tahkik: Adnan Derviş, C. 3, Dımaşk 1997.

Keskin, Yıldız, *Malatya Ulucamii'nin Asli Hali ve Türk Mimarisindeki Yeri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara 1992.

Makrizî, *es-Sülûk li-Mârifet-i Düvelü'l-Mülûk*, Tahkik: Muhammed Abdülkadir Âtâ, C. 5, 6, Beyrut 1997.

Metin, Tülay, *Selçuklular Döneminde Malatya*, İstanbul 2013.

Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. 1, İstanbul 1993.

Sayrafî, *Nüzhetü'n-Nüfûs ve'l-Abidan fî Tevârihü'z-Zâman*, Tahkik: Hasan Habeşî, C. 1, yy. , 1970.

Streck, M. , "Kaysâriyye", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, C. VI, İstanbul 1977, 482-483.

Zengin, Murat, "Bir Orta Çağ Felsefe Okulu:Şâhabiyye-i Kübrâ Medresesi ve Kalıntıları", *Aktüel Arkeoloji*, Ocak-Şubat 2022, S. 84, s. 62-69.

Zengin, Murat, "Memlûklü Sultanı Melikü'l-Mansûr Selâhaddin Muhammed ve Saltanatı", *Sabit Duman Armağanı,* Ankara 2020, s. 251-267.

Zengin, Murat, *İlhanlılar-Eratnalılar-Memlûklar Dönemi Malatya (1295-1401),* Malatya Kitaplığı, İstanbul 2017.

Zengin, Murat, Memlük Türk Sultanlığı'nın Anadolu Hâkimiyet Mücadelesi: Malatya'nın Zaptı (28 Nisan 1315)", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, XXXIII/55, Ankara 2014, s. 91-120.

Zengin, Murat, "Memlûk Türk Devleti Döneminde Malatya Niyâbeti (1361-1516)", *Ortaçağ'da Malatya-Makaleler*, Malatya 2019, s. 238-282.

RESİMLER

Resim 1: Kaysâriyye Kitâbesi

Resim 2: Kitâbenin Bulunduğu Avlu Duvarı

Resim 3: Kışlık İbadet Yeri-Mihrab

Resim 4: Kaysâriyyenin Bulunduğu Tahmin Edilen Alan

Resim 5: Kaysâriyyenin Bulunduğu Tahmin Edilen Alan

Resim 6: Osmanlı Bedestenine Ait Olduğu Tahmin Edilen Kemer